

O KNIHÁCH

(Richard Jan Hons, duben 2025)

Když člověk vymyslel písmo, začal zaznamenávat svoje myšlenky. Lidstvo přestalo být závislé na ústním tradování z generace na generaci. Mohly vznikat knihy jako nositelé znalostí, poučení a zábavy. Dlouho byly sepisovány jako originály rozmnožované pouze ručním opisem. To bylo složité a drahé, přístupné jen malé skupině lidí. Málokdo také uměl číst a psát. V polovině 15. století přišel Johann Gutenberg s revolučním vynálezem knihtisku. Najednou se knihy staly přístupnější. V 19. století již byly dosažitelné široké společnosti, a díky povinné školní docházce zavedené císařovnou Marií Terezií, byla postupně vymýcena negramotnost, a tak si v knihách mohl číst každý.

Knihy podmiňují vzdělanost. Jsou úhelným kamenem kultury. Nedávno do svrchovaného hájemství klasických knih, časopisů a novin zasáhla moderní doba nejrůznějšími elektronickými vychytávkami a produkty. To ale teď neřešme.

Češi, Moravané a Slezané patří k velkým čtenářům a milovníkům knih. Stále je u nás spousta lidí, kteří si bez knih nedovedou život představit. Rádi je čtou, listují jimi, mají rádi jejich vůni. Ve světě to není pravidlem! Můžeme na to být pyšní stejně jako na náš jazyk, kterým je možné vyjádřit nejjemnější myšlenkové odstíny. Čeština je naší základní společnou vědomostí, znakem i pojítkem. Jak praví klasik: „Zbav národ jeho vědomostí a zbavíš jej síly.“ Ano, čelíme náporu daleko primitivnější angličtiny a tendenci k zjednodušování češtiny. Přesto se zdá, že zánik našeho krásného jazyka nás v dohledné době nečeká. Nicméně opečovávejme si češtinu a važme si jí. Její budoucnost je v rukou nás a našich dětí!

Zpátky k meritu věci, tedy ke knihám. I když jsme zdatní čtenáři, zájem o knihy poklesl. Jak u koho, ale v průměru jistě. Přítomnost nebo nepřítomnost knih v domácnosti o mnohém vypovídá. Někde má knihovna zásadní místo a je vidět, že není jen na ozdobu. Rozečtené svazky leží odložené na různých místech. V takových bytech bývá prostor více vyplněný. Působí zabydleně. Striktní pořádek nebývá znakem těchto míst. Je tu hmatatelný duch místa, pečeť jeho obyvatel. Na druhé straně stojí byty, kterým říkám sterilní. Vybavené moderním nábytkem, kterého je ovšem pomálu, takže místo působí prázdným dojmem. Všude je dokonale uklizeno jako v bavorské zahrádce. Pochopitelně, knihovna obvykle chybí. Naopak nutností je televizní obrazovka obřích rozměrů. Skoro by se dal zformulovat zákon, že čím větší obrazovka, tím méně knih a naopak!

V posledních letech se vyrojily ve městech i na vesnicích takzvané knihobudky. Je to nový fenomén. Člověk si zde může podle libosti něco vybrat nebo smysluplně odložit knihy, jež mu přebývají, a to se občas hodí. Každý čtenář doplňuje svou knihovnu o nové kousky, ale úložné prostory mají své limity. Nezbyvá než čas od času udělat inventuru a něco vyřadit. Pak může přijít vhod knihobudka. Odložená kniha může někomu udělat radost a naopak je zde šance ukořistit něco nového, neočekávaného, výjimečného.

Svého času, už to nějaký rok bude, se objevily čtečky knih. Byla to obrovská móda. Kde kdo si takové zařízení pořídil. Kolik se jich jen vyrojilo u cestujících v hromadných dopravních prostředcích! Kvalita zobrazení je ve čtečce opravdu vychytaná. To se vynálezům opravdu podařilo. Navíc je čtečka tenká, lehká a je možné do ní nahrát nepřeberné množství titulů. Přes tyto nesporné výhody, po čase čteček zase ubylo a většina čtenářů se vrátila k staré dobré papírové knize, i když některé svazky jsou opravdu tlusté a těžké. Zkrátka obrácení listů, dotek s papírem a vůbec hmotná a hmatatelná podstata knihy jsou asi většině čtenářů bližší.

Knihy jsou k mání i na internetu. Buď to jsou komerční produkty, „é-knihy“ za peníze nebo jsou k dispozici ke stažení zcela volně. Tady musím udělat drobnou vsuvku. Teorie, že na internetu lze snadno nalézt vše, je hloupost. Nelze. Zvlášť věci důležité. Ty se tam jednoduše v plén nedávají. Je to pochopitelné. Tím nechci nikoho zrazovat od vyhledávání zajímavých knih nebo článků v elektronické podobě na oné světové síti. Sám to dělám a občas se mi poštěstí si stáhnout zajímavý kousek. Na počítači se mi ale čte špatně. Pokud je text opravdu zajímavý, vytisknu si jej. Párkrát jsem si také stáhl, vytiskl a svázal celou knihu. Je to spousta času a práce, ale výsledek stojí za to. Jako bonus jsem se při tom trochu naučil knižní vazbu, a to není k zahoeení.

Moderní doba přinesla i další nevídané možnosti. Knihomolové dříve obraželi antikvariáty, probírali se řadami letitých svazků, hledali a pátrali po knižní kořisti. Když byl někdo z velkého města, tak to byl fajn sport. Když byl ze zapadlé vesnice, tak to šlo těžko. Dneska jsou prakticky všechny antikvariáty na internetu a mají svůj „é-šop“. Je možné se brouzdat na vyhledávacích typu „Můj antikvariát“, kýženou knihu si zde koupit a nechat poslat. Ceny jsou většinou velice příznivé. Některé knihy, relativně nedávno vydané, jsou ovšem nabízené za ceny, že se člověku až protáčejí panenky. Očividně je o ně zájem, v knihkupectvích jsou vyprodané, ale žádný nakladatel se nemá k dotisku či novému vydání. Důvody mohou být různé, ale není to tak, že často není zájem, aby se k nim prostý člověk snadno nedostal?

Zajímavá je webová stránka „Databáze knih“ a je to vskutku katalog velmi podrobný, s informacemi o knihách i o jejich autorech. Bohatý a podnětný zdroj čtenářské inspirace. Každý sem může přidat své hodnocení, recenzi či komentář.

Pochopitelně většina čtenářů neotvírá pouze tituly, které má doma. Využívá služeb některé veřejné knihovny. I v tom jsme u nás, v zemích koruny české, tradičně velmi dobří. Slušně zásobené knihovny jsou nejen ve městech, ale prakticky v každé větší obci. Jasně, některé knihy chce mít člověk doma. Ty, které jej chytanou za srdce a počítá, že se k nim bude vracet. Pak také odborné a technické publikace, které člověk potřebuje při práci.

Závěrem neuškodí pokusit se o možný výhled do budoucnosti, aniž bych si dělal ambice neomylného prognostika nebo novodobé Sybily. Zdá se, že knih a vůbec tištěných věcí do budoucna ještě ubude. Dosavadní vývoj ukazuje tímto směrem. Ultravyspělá technika s lacinou zábavou kombinovaná s pohodlností a leností člověka dělá divy. Ale ne s každým. Proto si myslím, že nás klasické knihy přežijí, a stále bude dostatek lidí, u nichž budou neodmyslitelnou součástí života. Pozor ale, knihy přinášejí vzdělání, a vzdělaný a přemýšlící národ nebývá mocným tohoto světa vhod. Před možným nebezpečím nás dost drsně varuje román Raye Bradburyho „451 stupňů Farenheita“.

